

تعیین مهمترین عوامل تاثیر گذار در ارزیابی کارایی راهکارهای مدیریت تقاضای سفر در شهرهای کشور (مطالعه موردی : شهر تهران)

سید فرهاد افتخارزاده^۱، بهنام امینی^۲، سید احمد پاکزادیان^۳، اعزاز صادق وزیری^۴

۱- عضو هیئت علمی پژوهشکده حمل و نقل وزارت راه و شهرسازی کشور

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی

۳- کارشناسی ارشد برنامه ریزی حمل و نقل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

۴- کارشناسی ارشد برنامه ریزی حمل و نقل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

pakzadian_sa@yahoo.com

خلاصه

در سالیان اخیر، گرایش به راه‌حل‌های مدیریتی در بحران‌ها و مشکلات شهری افزایش یافته است. در این میان، مسایل و مشکلات مربوط به حمل‌ونقل، توجه ویژه‌ای را می‌طلبد که در آن به مدیریت تسهیلات موجود به منظور رسیدن به حداکثر بازده توجه می‌گردد. احداث تسهیلات پرهزینه جدید در دوره‌های کوتاه‌مدت ممکن است پاسخگوی تقاضا باشد اما در درازمدت به علت بهبود سطح سرویس تسهیلات، باعث جذب تقاضای اضافی و در نتیجه کاهش دوباره کیفیت می‌شود. بنابراین ضمن احداث تسهیلات جدید برای پاسخگویی به افزایش جمعیت و گسترش شهرها لازم است مدیریت سیستم‌های حمل‌ونقل به منظور تغییر در الگوی سفرها و استفاده موثر از تسهیلات موجود انجام شود. امروزه علی‌رغم آنکه موضوع مدیریت تقاضای سفر از جایگاه ویژه‌ای در کشورهای توسعه یافته برخوردار می‌باشد، اما در این چارچوب، تاکنون اقدامات بسیار محدودی در ایران انجام شده است. این در حالی است که با توجه به معضلات و مشکلات بسیار زیاد و رو به گسترش شهرهای کشور در زمینه حمل‌ونقل و ترافیک، لزوم توجه ویژه و گسترده به راهکارهای مدیریت تقاضای سفر اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. از اینرو در این مقاله نگاه ویژه‌ای به راهکارهای مدیریت تقاضای سفر صورت پذیرفته و از آنجایی که پیش‌نیاز انجام مقایسه بین راهکارهای مختلف مدیریت تقاضا، تعیین معیارهای ارزیابی این روش‌ها می‌باشد، لذا بر اساس فرایند نظرسنجی ارائه شده نسبت به تعیین این معیارها و اولویت بندی آنها با توجه به وزن اهمیتی آنها اقدام خواهد گشت.

کلمات کلیدی: مدیریت تقاضا، مدل‌های نظرسنجی، ارزیابی کارایی، سیستم‌های حمل و نقل

۱. مقدمه

رشد و توسعه پدیده شهرنشینی در جوامع، فرآیند اجتناب‌ناپذیری است که علی‌رغم به همراه داشتن مزایای مختلف، عواقب منفی زیادی نیز به دنبال دارد. از جمله این مشکلات به خصوص در شهرهای بزرگ، تراکم ترافیک و مسایل نقلیه و اثرات نامطلوب آن نظیر تاخیر، آلودگی‌های زیست محیطی و افزایش مصرف سوخت می‌باشد. به گونه‌ای که در یکی از مطالعات صورت گرفته در آمریکا در سال ۱۹۹۴ نشان داده شده است که هزینه‌های سالانه تاخیر ترافیکی و افزایش مصرف سوخت برای ۱۵ شهر بزرگ آمریکا در حدود ۵۳ میلیارد دلار بوده است [۱]. به طور کلی دو روش برای کاهش تراکم ترافیک و اثرات نامطلوب مرتبط با آن وجود دارد. در روش اول می‌توان با عرضه بیشتر تسهیلات حمل‌ونقل، ظرفیت راه‌ها و مسیرهای موجود را افزایش داد. در روش دیگر می‌توان با مدیریت تقاضای سفر و در نتیجه کاهش یا توزیع تقاضای سفرها، از ظرفیت موجود به نحو موثرتری استفاده نمود [۲].